

ЕКОНОМІЧНІ ЕФЕКТИ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ, ЩО РЕГУЛЮЄ ГОСПОДАРСЬКІ ВІДНОСИНИ, ДО ПРАВА ЄС

©2026 МАЖАРА Г. А.

УДК 346.1(477):341.171(4-6ЄС)
JEL: F15; G33; K20; O33

Мажара Г. А. Економічні ефекти адаптації законодавства України, що регулює господарські відносини, до права ЄС

Недостатньо опрацьованою в науковій літературі залишається спільна економічна логіка адаптації різномірних сегментів законодавства до права Європейського Союзу та умови, за яких короткострокові витрати переходу трансформуються у стійкі середньо- та довгострокові вигоди. Метою дослідження є визначення та систематизація очікуваних економічних ефектів адаптації законодавства України у сферах банкрутства та неплатоспроможності, права на заснування та свободи надання послуг, цифрової трансформації та медіа. Методичну основу становить поєднання інституційно-трансакційного, сценарного, порівняльного та кейсового підходів із використанням опублікованих результатів Європейської комісії, ОЕСР, Світового банку та ЮНСІТРАЛ. Встановлено спільний часовий профіль адаптації: у короткостроковому періоді вона збільшує бюджетні, адміністративні та комплаєнс-витрати, тоді як у середньо- та довгостроковому періодах створює передумови для скорочення трансакційних витрат, зменшення регуляторної невизначеності, продуктивнішого перерозподілу ресурсів, розширення доступу до ринку послуг і зниження цифрових ризиків. Специфічними механізмами визначено збереження або перерозподіл вартості у процедурах неплатоспроможності, зміну бар'єрів входу та транскордонної діяльності у сфері послуг, а також зниження інформаційних і ризикових витрат у цифровому середовищі. Наукова новизна полягає у формуванні спільної аналітичної конструкції, що пов'язує нормативну зміну з прямими витратами переходу, поведінковою реакцією суб'єктів господарювання, міжгалузевими наслідками та макроекономічним профілем. Практична цінність результатів полягає в можливості застосування цієї конструкції для попередньої якісної оцінки законодавчих рішень і визначення умов їх економічної результативності. Обґрунтовано, що позитивний ефект залежить від пропорційності вимог, інституційної спроможності, доступності процедур для МСП, цифрової інтероперабельності та послідовності правозастосування.

Ключові слова: адаптація законодавства; економічні ефекти; право ЄС; банкрутство; ринок послуг; цифрова трансформація; трансакційні витрати.

Табл.: 2. **Бібл.:** 26.

Мажара Гліб Анатолійович – доктор філософії, доцент, старший науковий співробітник відділу моделювання та прогнозування економічного розвитку, Інститут економіки та прогнозування НАН України (вул. Панаса Мирного, 26, Київ, 01011, Україна)

E-mail: SkyDoor13@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1860-756X>

UDC 346.1(477):341.171(4-6ЄС)
JEL: F15; G33; K20; O33

Mazhara G. A. Economic Effects of Adapting Ukrainian Legislation Regulating Economic Relations to EU Law

The existing literature insufficiently explains the common economic logic of adapting heterogeneous areas of national legislation to European Union law and the conditions under which short-term transition costs are converted into sustainable medium- and long-term benefits. The aim of the study is to identify and systematise the expected economic effects of adapting Ukrainian legislation in the areas of bankruptcy and insolvency, the right of establishment and freedom to provide services, and digital transformation and media. The methodological framework combines institutional and transaction-cost analysis, scenario comparison, comparative analysis and case-based reasoning, drawing on published findings of the European Commission, the OECD, the World Bank and UNCITRAL. The study identifies a common time profile of adaptation: in the short term, reforms increase public, administrative and compliance costs, while in the medium and long term they can reduce transaction costs and regulatory uncertainty, improve resource reallocation, expand access to services markets and lower digital risks. The specific transmission mechanisms include the preservation or reallocation of value in insolvency procedures, changes in entry barriers and cross-border activity in services, and reductions in information and risk costs in the digital environment. The scientific novelty lies in developing a common analytical framework that links regulatory change with direct transition costs, behavioural responses of economic actors, cross-sectoral spillovers and the resulting macro-economic profile. The practical value of the results is the possibility of applying the framework to preliminary qualitative assessment of legislative decisions and to identifying the conditions of their economic effectiveness. The positive impact is shown to depend on proportionality of requirements, institutional capacity, accessibility of procedures for small and medium-sized enterprises, digital interoperability and consistent enforcement.

Keywords: legislative adaptation; economic effects; EU law; insolvency; services market; digital transformation; transaction costs.

Tabl.: 2. **Bibl.:** 26.

Mazhara Glib A. – PhD, Associate Professor, Senior Research Fellow of the Department of Modeling and Forecasting of Economic Development, Institute for Economics and Forecasting of NAS of Ukraine (26 Panasa Myrnoho Str., Kyiv, 01011, Ukraine)

E-mail: SkyDoor13@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1860-756X>

Набуття Україною статусу держави-кандидата і початок переговорного процесу щодо членства в Європейському Союзі передбачають адаптацію законодавства з площини окремих зобов'язань у системний процес зміни інституційного середовища. Для економіки важливим є не лише ступінь формальної відповідності *acquis* ЄС, а й те, як нові правила змінюють витрати суб'єктів господарювання, умови входу та виходу з ринку, доступ до фінансування, інвестиційні очікування, конкуренцію та продуктивність. Відповідно, економічний результат адаптації визначається механізмом практичного впровадження норм і реакцією учасників ринку, а не самим фактом їх прийняття.

Особливо показовими є три напрями, що охоплюють різні фази функціонування бізнесу. Законодавство про банкрутство визначає можливість збереження життєздатного підприємства або своєчасного виведення з ринку нежиттєздатного боржника. Право на заснування та свобода надання послуг впливають на вартість входу на ринок, транскордонну діяльність і професійну мобільність. Цифрове регулювання формує умови здійснення операцій із даними, електронною ідентифікацією, платформами, кібербезпекою та штучним інтелектом. В *Ukraine 2025 Report* за цими напрямками одночасно зафіксовано наявний прогрес і потребу в подальшому розвитку інституційної спроможності та практичної імплементації [1]. Це зумовлює необхідність цілісного аналізу економічних ефектів, який поєднує спільну логіку адаптації з особливостями окремих сфер.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ ТА АНАЛІЗ ПОПЕРЕДНІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інституційно-трансакційний вимір регуляторних змін є особливо важливим для України, оскільки складність і неоднозначність законодавства, незавершеність інституційної структури та недостатня розвиненість окремих ринкових механізмів підвищують трансакційні витрати підприємств і впливають на прийняття управлінських рішень [2].

Економічні наслідки реформування процедур неплатоспроможності досліджуються крізь призму збереження вартості чинного бізнесу, захисту кредиторів, підприємницького «другого шансу» та перерозподілу ресурсів. Директива (ЄС) 2019/1023 орієнтує держави на ранню превентивну реструктуризацію життєздатних боржників і підвищення ефективності процедур [3]. Принципи Світового банку та рекомендації ЮНСІТРАЛ наголошують на передбачуваності, швидкості, максимізації вартості активів і доступності спрощених процедур для мікро- та малих підприємств [4; 5]. Дослідження

ОЕСР пов'язують якість режиму неплатоспроможності з технологічною дифузією, діловою динамікою, обмеженням поширення «зомбі-підприємств» і продуктивнішим розподілом капіталу [6; 7].

Для сфери послуг базовою є Директива 2006/123/ЄС, спрямована на усунення необґрунтованих адміністративних і регуляторних бар'єрів [8]. Моделювання Європейської комісії підтверджує накопичувальний характер ефектів реформ внутрішнього ринку послуг, а дослідження ОЕСР встановлюють зв'язок обмежень із вищими націнками, операційними витратами та слабшою конкуренцією [9; 10]. Результати подальших оцінок свідчать, що зниження бар'єрів здатне збільшувати торгівлю послугами вже у короткостроковому періоді та підвищувати продуктивність галузей, які використовують послуги як проміжні ресурси [11; 12].

У дослідженнях цифрової економіки цифровізація розглядається як зниження витрат пошуку, копіювання, передавання, відстеження та перевірки інформації [13]. Фірмові дані країн ЄС підтверджують позитивний зв'язок між поширенням цифрових технологій і продуктивністю, але також виявляють залежність результату від навичок, організації та доступу до комплементарних активів [14]. Нормативну рамку ЄС формують правила цифрової ідентичності, доступу до даних, кіберстійкості, відповідальності цифрових платформ і ризик-орієнтованого використання штучного інтелекту [15–19]. Водночас у наявних працях зазначені сфери переважно аналізуються відокремлено. Недостатньо опрацьованим залишається питання спільної економічної логіки адаптації різноманітних сегментів законодавства України та умов, за яких короткострокові витрати переходу трансформуються в середньо- та довгострокові вигоди.

МЕТА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою статті є визначення та систематизація очікуваних економічних ефектів адаптації законодавства України, що регулює господарські відносини, до права ЄС у сферах банкрутства та неплатоспроможності, права на заснування та свободи надання послуг, цифрової трансформації та медіа, а також обґрунтування спільних каналів і умов перетворення нормативних змін на результати для суб'єктів господарювання та економіки загалом.

Методичну основу становить поєднання інституційно-трансакційного, сценарного, порівняльного та кейсового підходів. Інституційно-трансакційний підхід дає змогу визначити, як зміна норм впливає на витрати укладання та виконання угод, адміністративний супровід, комплаєнс і правову невизначеність. Сценарний підхід передбачає зіставлення інерційного варіанта, за якого зберіга-

ються фрагментарність і функціональні розриви регулювання, з адаптаційним варіантом поетапного впровадження сумісних із правом ЄС механізмів. Порівняльний і кейсовий аналіз використовуються для перевірки економічної логіки на опублікованих результатах міжнародних організацій та практиці окремих інструментів.

Застосована методологічна логіка узгоджується з багаторівневим підходом, за якого інституційний, аналітичний і адаптивний контури поєднуються з процедурами реалізації, моніторингу та подальшого коригування рішень [20].

Застосований інструментарій не зводить економічний ефект до одного показника. Для кожної зміни послідовно визначаються: безпосередньо затронуті суб'єкти; прямі державні та приватні витрати переходу; зміна трансакційних, кредитних або ризикових витрат; реакція учасників ринку; міжгалузеві наслідки; часовий профіль результату. Така конструкція дозволяє використовувати наявні емпіричні оцінки як орієнтири, не переносючи механічно параметри інших країн на Україну. Завершальним етапом є операціоналізація визначених каналів через орієнтовні показники впровадження, безпосередніх результатів і ширших економічних ефектів.

Інформаційну базу дослідження сформовано з актів права ЄС і законодавства України, офіційного звіту Європейської комісії щодо поступу України, аналітичних матеріалів ОЕСР, Світового банку та ЮНСІТРАЛ, а також рецензованих праць із проблем неплатоспроможності, регулювання послуг і цифрової економіки. Нормативні джерела використано для ідентифікації змісту адаптаційних змін, а емпіричні та аналітичні публікації – для перевірки причинно-наслідкових каналів і визначення умов результативності. Критеріями добору були безпосередня відповідність предмету дослідження, прозорість методики, актуальність і можливість простежити зв'язок між регуляторним інструментом та економічним результатом.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Банкрутство та неплатоспроможність

Законодавство у сфері банкрутства формує механізм вибору між відновленням платоспроможності життєздатного підприємства та впорядкованою ліквідацією нежиттєздатного боржника. Його економічна функція полягає у збереженні продуктивної вартості активів, зменшенні втрат кредиторів, обмеженні ланцюгів неплатежів і прискоренні перерозподілу ресурсів. В Україні інституційна основа адаптації посилена Законом № 3985-IX, яким до Кодексу України з процедур банкрутства

включено інструменти раннього виявлення загрози неплатоспроможності, превентивної реструктуризації, захисту нового фінансування та спрощеної процедури [21; 22].

За *інерційного сценарію* ці інструменти не набувають достатнього практичного поширення, а звернення до процедури відбувається переважно після істотної втрати ліквідності, довіри контрагентів і операційної вартості. Наслідком є триваліший строк невизначеності, вищі витрати стягнення, блокування оборотного капіталу постачальників і ризик економічно невиправданого збереження підприємств, які не мають реалістичної перспективи відновлення. Для МСП стандартні процедури можуть бути непропорційно складними та дорогими, що підвищує ймовірність неформального припинення діяльності або запізненого звернення.

Адаптаційний сценарій передбачає практичне розгортання раннього попередження, доступної превентивної реструктуризації, захисту нового та проміжного фінансування, координації класів кредиторів та швидкого переходу до ліквідації за відсутності життєздатності. У короткостроковому періоді виникають витрати на підготовку судів, арбітражних керуючих, кредиторів і консультантів, фінансову діагностику, цифрові сервіси та стандартизовані документи. Економічна виправданість цих витрат залежить від раннього входження боржника до процедури, достовірної оцінки життєздатності та реалістичності плану. За відсутності таких умов мораторій або відстрочення можуть лише переносити банкрутство та збільшувати сукупні втрати.

У середньо- і довгостроковому періодах ефект формується через збереження діючого бізнесу, контрактів, робочих місць і нематеріальних активів, а також через своєчасне повернення капіталу та праці з нежиттєздатних підприємств до продуктивнішого використання. ОЕСР підтверджує, що якість процедур неплатоспроможності впливає на продуктивність через реструктуризацію слабких, але життєздатних компаній, обмеження ресурсної підтримки «зомбі-підприємств» і технологічну дифузії [6; 7]. Отже, результативність визначається не кількістю відкритих проваджень, а часткою стійко відновлених підприємств, строком процедур, збереженою вартістю активів і передбачуваністю задоволення вимог кредиторів.

Принципи Світового банку та рекомендації ЮНСІТРАЛ визначають своєчасність, передбачуваність, максимізацію вартості активів, баланс реорганізації та ліквідації, справедливе ставлення до кредиторів і прозорість процедур як базових характеристик ефективного режиму неплатоспро-

можності [4; 5]. Окремого значення набувають спрощені, швидкі та недорогі процедури для мікро- та малих підприємств, у яких витрати стандартного провадження можуть бути непропорційними до вартості майнового комплексу. Це обґрунтовує диференціацію процедур за масштабом діяльності, структурою кредиторів і складністю активів, а не лише за юридичним статусом боржника.

Позитивний результат превентивної реструктуризації залежить від раннього входження боржника до процедури, достовірної оцінки життєздатності, реалістичності плану, участі основних кредиторів і доступності нового фінансування [3–5]. За відсутності цих умов тимчасове зупинення виконавчих дій або відстрочення виконання зобов'язань лише переносять момент банкрутства. Тому до показників результативності належать не тільки кількість відкритих процедур, а й частка підприємств, які відновили платоспроможність без повторного входження у фінансову неспроможність.

Для ліквідаційного блоку економічно значущими є швидкість і прозорість продажу активів, можливість збереження майнового комплексу, черговість задоволення вимог і своєчасне повернення продуктивних ресурсів до ринку. Ліквідація не є негативним результатом сама по собі, якщо підприємство об'єктивно нежиттєздатне, а процедура мінімізує втрату вартості. Негативний ефект виникає за запізненого відкриття провадження, тривалого блокування активів, непрозорої реалізації майна або економічно невиправданого продовження діяльності за рахунок кредиторів [4; 5].

Розподіл ефектів залежить від типу боржника та кредитора. Для мікро- та малих підприємств визначальними є низька вартість входу, стандартизовані документи та можливість швидкого врегулювання за обмеженої кількості кредиторів. Для середніх і великих підприємств більшого значення набувають координація класів кредиторів, безперервність операційної діяльності, захист нового фінансування та реструктуризація складних груп зобов'язань. Для банків і забезпечених кредиторів ключовими є передбачуваність пріоритетів, вартість і строк повернення активів, а для працівників і постачальників – збереження діяльності або мінімізація ланцюгових втрат.

Право на заснування та свобода надання послуг

Право на заснування та свобода надання послуг визначають фактичну вартість започаткування діяльності, допуску до регульованих ринків, транскордонного надання послуг і професійної мо-

більності. Економічно значущими є не лише прямі заборони, а й кількість процедур, вимоги до організаційно-правової форми, територіальної присутності, ліцензування, страхування, повторного подання даних і підтвердження кваліфікацій. Такі витрати часто мають фіксований характер, тому сильніше обмежують МСП і постачальників, які вперше виходять на зовнішній ринок.

Інерційний сценарій означає збереження відмінностей між українськими та європейськими процедурами, неповну сумісність реєстрів, неоднорідність дозволивих практик і обмежені механізми адміністративного співробітництва. Формальна відсутність заборони в такому разі не усуває прихованого бар'єра: бізнес змушений повторно проходити процедури, залучати юридичний супровід і адаптувати документи до окремих юрисдикцій. Це знижує ділову динаміку, послаблює конкуренцію в захищених сегментах і обмежує участь українських постачальників у європейських сервісних ланцюгах.

Адаптаційний сценарій передбачає спрощення та цифровізацію процедур заснування, перевірку обмежень на недискримінаційність і пропорційність, розвиток електронних точок єдиного контакту, принципу одноразового подання даних, адміністративного співробітництва та прозорого визнання професійних кваліфікацій [8; 23–25]. Короткострокові витрати пов'язані з модернізацією реєстрів, навчанням персоналу, перебудовою внутрішнього комплаєнсу та посиленням конкурентного тиску. Водночас цифровізація надмірної процедури без її змістовного перегляду не зменшує бар'єра, а лише змінює форму його проходження.

Опубліковані оцінки підтверджують суттєвість цього каналу. За розрахунками Європейської комісії, усунення бар'єрів на внутрішньому ринку послуг у 2006–2017 рр. формує для ЄС дисконтований кумулятивний приріст ВВП на 2,1% до 2027 р., а подальші амбітні реформи мають додатковий потенціал 2,5% [9]. Ці величини не можуть прямо переноситися на Україну, однак демонструють накопичувальний і міжгалузевий характер ефекту. Дослідження ОЕСР засвідчують, що бар'єри входу підвищують націнки чинних постачальників, а складні адміністративні процедури збільшують витрати всіх підприємств [10]. Зниження обмежень здатне розширювати торгівлю послугами вже у короткостроковому періоді, а з часом – підвищувати продуктивність промислових підприємств, які використовують послуги як проміжні ресурси [11]. Отже, довгостроковий результат проявляється через конкуренцію, експорт послуг, інвестиції, мобільність фахівців і продуктивність суміжних секторів.

У блоці започаткування діяльності основний ефект виникає через скорочення фіксованих витрат входу. Електронні точки єдиного контакту, дистанційне проходження процедур і принцип одноразового подання даних зменшують потребу в повторному наданні документів та особистій взаємодії з адміністративними органами [23]. Для України завдання полягає не тільки в подальшій автоматизації, а й у забезпеченні сумісності процедур, достовірності даних і можливості їх транскордонного використання.

У транскордонному наданні послуг ключовим є співвідношення між суспільно необхідними вимогами та їх фактичним обмежувальним ефектом. Ліцензування, вимоги до організаційно-правової форми, територіальної присутності, страхування або попереднього дозволу можуть бути виправданими у сферах із підвищеними ризиками, але без перевірки пропорційності перетворюються на бар'єри входу. Позитивний ефект адаптації пов'язаний не з механічним скасуванням регулювання, а з його переведенням на засади недискримінаційності, обґрунтованості та пропорційності [8; 25].

Для регульованих професій результат визнається здатністю системи визнання кваліфікацій забезпечити мобільність фахівців без зниження стандартів безпеки та якості. Директива 2005/36/ЄС формує рамку визнання професійних кваліфікацій, а Директива (ЄС) 2018/958 вимагає обґрунтовувати нові обмеження якісними та, за можливості, кількісними даними [24; 25]. Застосування цих підходів в Україні може зменшити дублювання процедур і розширити доступ до професійних послуг, але потребує актуальних реєстрів, спроможних компетентних органів і прозорого оскарження.

Окремим прикладом є відкриття ринку поштових послуг, яке пов'язує свободу надання послуг із розвитком транскордонної доставки та електронної комерції [1]. Економічна результативність такого відкриття залежить від поєднання конкуренції з фінансовою стійкістю універсальної послуги, особливо на територіях із низькою щільністю попиту, високими логістичними витратами та обмеженою комерційною привабливістю.

Цифрова трансформація та медіа

Адаптація цифрового законодавства впливає на господарську діяльність через вартість цифрових транзакцій, довіру до електронних сервісів, правила використання даних, кіберстійкість, умови діяльності платформ і застосування алгоритмічних систем. З економічної точки зору цифрові технології зменшують витрати пошуку, передавання, копіювання, відстеження та перевірки інформації [13]. Однак регуляторна фрагментарність

здатна частково нейтралізувати цю перевагу через дублювання процедур, різні стандарти, невизначеність відповідальності та необхідність окремого комплаєнсу для різних ринків.

За інерційного сценарію електронна ідентифікація, довірчі послуги, захист даних, кібербезпека, електронна комерція та штучний інтелект розвиваються як недостатньо узгоджені сегменти. Для бізнесу це означає витрати на тлумачення норм, аудит цифрових процесів, адаптацію договорів, перевірку контрагентів і забезпечення відповідності іноземним вимогам. У ширшому вимірі зберігаються ризики кіберінцидентів, технологічних збоїв, неправомірного використання даних та обмеженої транскордонної сумісності цифрових послуг.

Адаптаційний сценарій передбачає послідовне наближення до рамок ЄС щодо цифрової ідентичності, доступу до даних, кібербезпеки, цифрових платформ і штучного інтелекту [15–19]. У короткостроковому періоді зростають витрати на оновлення інформаційних систем, внутрішніх політик, договірної бази, управління даними, кіберзахист і навчання персоналу. Найбільш чутливими є МСП і компанії з низькою цифровою зрілістю. Тому однакові вимоги для суб'єктів із різним масштабом і ризиковим профілем можуть перетворити адаптацію на непропорційне адміністративне навантаження.

Середньо- та довгострокові вигоди формуються через взаємне визнання цифрової ідентифікації, зниження витрат перевірки та укладання електронних угод, передбачувані правила доступу до даних, скорочення очікуваних втрат від кіберінцидентів і розширення транскордонних цифрових послуг. Емпіричні результати ОЕСР підтверджують позитивний зв'язок цифрового впровадження з продуктивністю, але показують, що ефект є сильнішим за наявності належних навичок, організаційних змін і комплементарних нематеріальних активів [14]. Отже, мультиплікативний результат виникає не від формального прийняття цифрових актів, а від поєднання інтероперабельності, кіберстійкості, якості даних, спроможності регуляторів і здатності підприємств масштабувати цифрові бізнес-моделі.

Економічні ефекти цифрової адаптації мають різний механізм за окремими напрямками. Взаємне визнання електронної ідентифікації та довірчих послуг скорочує витрати перевірки контрагентів і укладання дистанційних договорів [15]. Передбачувані правила доступу до даних можуть розширювати можливості для сервісів, заснованих на даних, але одночасно потребують технічної сумісності, належного управління доступом і захисту комерційно чутливої інформації [16].

У сфері кібербезпеки економічний результат проявляється через зменшення очікуваних витрат від інцидентів, простоїв і порушення безперервності послуг. Водночас вимоги до управління ризиками, повідомлення про інциденти та контролю постачальників створюють постійні витрати, тому їх пропорційність має враховувати масштаб підприємства, критичність послуги та реальний ризиковий профіль [17]. Формальне виконання вимог без підвищення фактичної стійкості не формує відповідного суспільного ефекту.

Регулювання цифрових платформ і систем штучного інтелекту впливає на прозорість ринкової взаємодії, умови доступу до аудиторії, розподіл відповідальності та витрати управління алгоритмічними ризиками [18; 19]. Подвійний характер економічного впливу штучного інтелекту полягає в тому, що поряд із новими ризиками та витратами управління відповідністю він створює можливості для автоматизації, підвищення продуктивності та трансформації бізнес-процесів [18; 19; 26]. Для медіа та інформаційного простору додаткового значення набувають прозорість власності, незалежність регулятора, плюралізм і довіра до інформаційних послуг [1]. У цих сферах позитивний ефект не зводиться до зниження витрат: він також пов'язаний із якістю конкурентного середовища та стійкістю суспільної довіри.

ОБГОВОРЕННЯ

Порівняння трьох напрямів показує спільний часовий профіль: адаптація підвищує поточні

витрати переходу, але зменшує довгострокові витрати невизначеності та фрагментації. Водночас конкретний механізм відрізняється: у процедурах неплатоспроможності центральним є збереження або перерозподіл вартості; у сфері послуг – зміна бар'єрів входу та транскордонної діяльності; у цифровій сфері – зниження інформаційних і ризикових витрат. Узагальнення наведено в *табл. 1*.

Спільною умовою результативності є функціональна, а не номінальна сумісність із правом ЄС. У сфері банкрутства вона означає реальний ранній доступ до реструктуризації та передбачуване виконання планів. У сфері послуг – фактичне скорочення часу та вартості процедур, а не їх перенесення в електронний формат без перегляду змісту. У цифровій сфері – взаємне визнання, інтероперабельність, захищений обмін даними та ризик-орієнтоване регулювання. За відсутності цих умов адаптаційний сценарій може збільшувати комплаєнс-витрати, не створюючи відповідного приросту ринкових можливостей.

Розподільчий ефект також є неоднорідним. МСП найбільше виграють від зменшення фіксованих витрат, спрощених процедур і цифрових сервісів, але водночас є найбільш чутливими до одночасного запровадження нових вимог. Великі компанії швидше використовують переваги транскордонного масштабування, але несуть вищі витрати комплексного комплаєнсу. Для кредиторів важливі передбачуваність пріоритетів і строк повернення активів; для іноземних інвесторів – стабільність правил входу, вирішення фінансових труднощів і

Таблиця 1

Порівняльний профіль економічних ефектів адаптації

Напрямок	Ключовий механізм	Основні витрати переходу	Очікуваний середньо- і довгостроковий результат
Банкрутство та неплатоспроможність	Раннє відокремлення життєздатних підприємств від нежиттєздатних; реструктуризація або своєчасна ліквідація	Фінансова діагностика, професійний супровід, підготовка судів і керуючих, цифрові процедури	Збереження продуктивної вартості, зменшення витрат кредиторів, обмеження неплатежів, перерозподіл ресурсів
Право на заснування та свобода надання послуг	Зменшення фіксованих адміністративних витрат і необґрунтованих бар'єрів входу та транскордонної діяльності	Модернізація реєстрів, перегляд процедур, навчання персоналу, адаптація бізнесу до конкуренції	Зростання конкуренції, експорту послуг, професійної мобільності, інвестицій і продуктивності суміжних секторів
Цифрова трансформація та медіа	Узгодження правил цифрової ідентичності, даних, платформ, кібербезпеки та алгоритмічних систем	Комплаєнс, оновлення IT-систем, аудит даних, кіберзахист, навчання і договірні адаптації	Скорочення цифрових трансакційних витрат, зниження ризиків, довіра до сервісів, масштабування цифрового бізнесу

Джерело: складено автором.

цифрових операцій. Отже, принцип пропорційності має економічний зміст: він визначає, чи відповідає гранична суспільна вигода від регулювання додатковим приватним і бюджетним витратам.

Макроекономічний профіль формується як сукупний результат мікро- та мезорівневих змін. Скорочення трансакційних витрат підвищує кількість економічно доцільних угод; передбачуваність процедур зменшує ризикову премію; посилення конкуренції стримує націнки та стимулює продуктивність; своєчасний вихід нежиттєздатних підприємств прискорює перерозподіл ресурсів; цифрова сумісність розширює масштаб ринку. Проте напрям ефекту не гарантує його однакової величини. Для України вирішальними залишаються воєнні ризики, стан фінансування, кадрова спроможність інституцій, якість даних і послідовність правозастосування.

Обмеження дослідження пов'язані з якісним характером оцінювання, різномірністю охоплених регуляторних сфер і відсутністю достатнього масиву українських даних про результати практичного застосування нових норм. Наведені міжнародні кількісні оцінки використовуються як емпіричні орієнтири та не розглядаються як прямий прогноз для України. Відповідно, запропонована аналітична конструкція визначає напрям, механізми й умови виникнення ефектів, але не їх наперед задану величину.

Для конкретизації можливостей подальшої емпіричної перевірки визначених каналів узагальнено орієнтовні показники впровадження, безпо-

середніх результатів і ширших економічних ефектів (табл. 2).

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу встановити, що адаптація законодавства України, яке регулює господарські відносини, має змішаний у короткостроковому та переважно позитивний у середньо- і довгостроковому періодах економічний профіль. Поточні витрати пов'язані з перебудовою інституцій, адміністративних і цифрових процедур, навчанням, комплаєнсом і адаптацією внутрішніх практик суб'єктів господарювання. Очікувані вигоди формуються через скорочення трансакційних і ризикових витрат, зменшення регуляторної невизначеності, підвищення конкуренції, продуктивніший розподіл ресурсів і розширення доступу до внутрішнього ринку ЄС.

У сфері банкрутства визначальним є баланс між раннім збереженням підтверджено життєздатного бізнесу та своєчасною ліквідацією нежиттєздатного боржника. У сфері заснування та послуг результат залежить від реального усунення необґрунтованих бар'єрів, інтероперабельності реєстрів і прозорого визнання кваліфікацій. У цифровій сфері позитивний ефект виникає за поєднання взаємного визнання цифрової ідентичності, передбачуваних правил використання даних, кіберстійкості та пропорційного регулювання платформ і систем штучного інтелекту.

Наукова новизна полягає у формуванні спільної аналітичної конструкції, яка пов'яже нормативну зміну з прямими витратами переходу, по-

Таблиця 2

Орієнтовні індикатори подальшої емпіричної перевірки економічних ефектів

Напрямок	Показники впровадження	Показники безпосереднього результату	Показники ширшого економічного ефекту
Банкрутство та неплатоспроможність	Строк відкриття та тривалість процедур; частка превентивних реструктуризацій; доступність спрощених процедур	Частка стійко відновлених підприємств; рівень задоволення вимог; строк повернення активів	Динаміка проблемної заборгованості; повторна неплатоспроможність; перерозподіл активів і зайнятості
Право на заснування та свобода надання послуг	Кількість і тривалість процедур; частка електронного проходження; застосування принципу одноразового подання даних	Вартість входу; кількість нових постачальників; мобільність фахівців; транскордонні операції	Експорт послуг; націнки та конкуренція; інвестиції; продуктивність галузей – споживачів послуг
Цифрова трансформація та медіа	Взаємне визнання ідентифікації; сумісність реєстрів; виконання вимог до кіберстійкості та даних	Вартість цифрових транзакцій; кількість і тривалість інцидентів; витрати на комплаєнс; використання цифрових сервісів	Експорт цифрових послуг; інвестиції в цифрову інфраструктуру; продуктивність; довіра до цифрових і медійних послуг

Джерело: складено автором.

ведінковою реакцією суб'єктів господарювання, міжгалузевими наслідками та макроекономічним профілем. Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості використовувати цю конструкцію для попередньої якісної оцінки законодавчих рішень та визначення умов їх економічної результативності.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з поглибленням секторальної диференціації ефектів і використанням адміністративних та фірмових даних після накопичення достатньої практики застосування нових норм.

Для практичного застосування результатів доцільно під час підготовки кожної законодавчої зміни окремо перевіряти прямі витрати переходу, пропорційність вимог для МСП, фактичну спроможність відповідальних інституцій та функціональну сумісність процедур із правом ЄС. Така послідовність дає змогу відрізнити формальне нормативне наближення від змін, здатних реально зменшувати витрати, ризики та бар'єри господарської діяльності. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

- European Commission. Ukraine 2025 Report. SWD(2025) 759 final. Brussels, 4 November 2025. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en
- Shevchuk O., Mazhara G., Semenchuk N. The Impact of Transaction Costs on Management Decisions (on the Example of Ukrainian Companies). *Baltic Journal of Economic Studies*. 2022. Vol. 8. No. 4. P. 165–175. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-165-175>
- Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, discharge of debt and disqualifications, and measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt. *Official Journal of the European Union*. 2019. L 172. P. 18–55. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj>
- World Bank Group. Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes. Revised 2021. Washington, DC : World Bank, 2021. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/the-world-bank-principles-for-effective-insolvency-and-creditor-rights>
- UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law for Micro- and Small Enterprises. New York : United Nations, 2021. URL: <https://uncitral.un.org/en/ilmse>
- Adalet McGowan M., Andrews D., Millot V. Insolvency Regimes, Technology Diffusion and Productivity Growth: Evidence from Firms in OECD Countries. *OECD Economics Department Working Papers*. 2017. No. 1425. DOI: <https://doi.org/10.1787/36600267-en>
- André C., Demmou L. Enhancing Insolvency Frameworks to Support Economic Renewal. *OECD Economics Department Working Papers*. 2022. No. 1738. DOI: <https://doi.org/10.1787/8ef45b50-en>
- Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market. *Official Journal of the European Union*. 2006. L 376. P. 36–68. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/123/oj>
- Barbero Jiménez J., Benguyuzov M., Christensen M. et al. A General Equilibrium Analysis of the Economic Impact of the Post-2006 EU Regulation in the Services Sector. *JRC Working Papers on Territorial Modelling and Analysis*. 2022. No. 03/2022. DOI: <https://doi.org/10.2873/971976>
- Rouzet D., Spinelli F. Services Trade Restrictiveness, Mark-Ups and Competition. *OECD Trade Policy Papers*. 2016. No. 194. DOI: <https://doi.org/10.1787/5jln7d1m3931-en>
- Benz S., Jaax A., Fiorini M., van Lieshout E. Right Here, Right Now? New Evidence on the Economic Effects of Services Trade Reform. *OECD Trade Policy Papers*. 2023. No. 271. DOI: <https://doi.org/10.1787/1159657f-en>
- OECD. OECD Services Trade Restrictiveness Index 2026: Policy Trends. Paris : OECD Publishing, 2026. DOI: <https://doi.org/10.1787/db87d74e-en>
- Goldfarb A., Tucker C. Digital Economics. *Journal of Economic Literature*. 2019. Vol. 57. No. 1. P. 3–43. DOI: <https://doi.org/10.1257/jel.20171452>
- Gal P., Nicoletti G., Renault T., Sorbe S., Timiliotis C. Digitalisation and Productivity: In Search of the Holy Grail – Firm-Level Empirical Evidence from EU Countries. *OECD Economics Department Working Papers*. 2019. No. 1533. DOI: <https://doi.org/10.1787/5080f4b6-en>
- Regulation (EU) 2024/1183 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 amending Regulation (EU) No 910/2014 as regards establishing the European Digital Identity Framework. *Official Journal of the European Union*. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1183/oj>
- Regulation (EU) 2023/2854 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2023 on harmonised rules on fair access to and use of data (Data Act). *Official Journal of the European Union*. 2023. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2854/oj>
- Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS 2 Directive). *Official Journal of the European Union*. 2022. L 333. P. 80–152. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>
- Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services (Digital Services

- Act). *Official Journal of the European Union*. 2022. L 277. P. 1–102. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
19. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union*. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
 20. Mazhara G. Methodology for Studying Interrelations between Economic Development Strategising and Behavioural Decision Models. *Development Management*. 2026. Vol. 25. No. 2. P. 74–81. DOI: <https://doi.org/10.63341/devt/2.2026.74>
 21. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2597-19#Text>
 22. Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації» від 19.09.2024 р. № 3985-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/3985-20#Text>
 23. Regulation (EU) 2018/1724 of the European Parliament and of the Council of 2 October 2018 establishing a single digital gateway. *Official Journal of the European Union*. 2018. L 295. P. 1–38. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1724/oj>
 24. Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications. *Official Journal of the European Union*. 2005. L 255. P. 22–142. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2005/36/oj>
 25. Directive (EU) 2018/958 of the European Parliament and of the Council of 28 June 2018 on a proportionality test before adoption of new regulation of professions. *Official Journal of the European Union*. 2018. L 173. P. 25–34. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/958/oj>
 26. Mazhara G., Melnychuk V. Artificial Intelligence Management in Industry 4.0 – Challenge or Opportunity. In: Burduk A., Batako A. D. L., Machado J., Wyczółkowski R., Dostatni E., Rojek I. (eds). *Intelligent Systems in Production Engineering and Maintenance III*. Lecture Notes in Mechanical Engineering. Cham : Springer, 2024. P. 578–588. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-031-44282-7_44

REFERENCES

- Adalet McGowan M., Andrews D. & Millot V. (2017). Insolvency Regimes, Technology Diffusion and Productivity Growth: Evidence from Firms in OECD Countries. *OECD Economics Department Working Papers*, 1425. <https://doi.org/10.1787/36600267-en>
- André C. & Demmou L. (2022). Enhancing Insolvency Frameworks to Support Economic Renewal. *OECD Economics Department Working Papers*, 1738. <https://doi.org/10.1787/8ef45b50-en>

- Barbero Jiménez J., Bengyuzov M. & Christensen M. (2022). A General Equilibrium Analysis of the Economic Impact of the Post-2006 EU Regulation in the Services Sector. *JRC Working Papers on Territorial Modelling and Analysis*, 03/2022. <https://doi.org/10.2873/971976>
- Benz S., Jaax A., Fiorini M. & van Lieshout E. (2023). Right Here, Right Now? New Evidence on the Economic Effects of Services Trade Reform. *OECD Trade Policy Papers*, 271. <https://doi.org/10.1787/1159657f-en>
- European Commission. (2025, November 4). *Ukraine 2025 Report*. Brussels. https://enlargement.ec.europa.eu/ukraine-report-2025_en
- European Parliament & Council of the European Union. (2024, April 11). Regulation (EU) 2024/1183 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 amending Regulation (EU) No 910/2014 as regards establishing the European Digital Identity Framework. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1183/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2023, December 13). Regulation (EU) 2023/2854 of the European Parliament and of the Council of 13 December 2023 on harmonised rules on fair access to and use of data (Data Act). *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2854/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2022, December 14). Directive (EU) 2022/2555 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 on measures for a high common level of cybersecurity across the Union (NIS 2 Directive). *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2022/2555/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2024, June 13). Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2018, October 2). Regulation (EU) 2018/1724 of the European Parliament and of the Council of 2 October 2018 establishing a single digital gateway. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2018/1724/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2006, December 12). Directive 2006/123/EC of the European Parliament and of the Council of 12 December 2006 on services in the internal market. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2006/123/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2022, October 19). Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market for Digital Services (Digital Services Act). *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2005, September 7). Directive 2005/36/EC of the Eu-

- ropean Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2005/36/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2018, June 28). Directive (EU) 2018/958 of the European Parliament and of the Council of 28 June 2018 on a proportionality test before adoption of new regulation of professions. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2018/958/oj>
- European Parliament & Council of the European Union. (2019, June 20). Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council of 20 June 2019 on preventive restructuring frameworks, discharge of debt and disqualifications, and measures to increase the efficiency of procedures concerning restructuring, insolvency and discharge of debt. *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/1023/oj>
- Gal P., Nicoletti G., Renault T., Sorbe S. & Timiliotis C. (2019). Digitalisation and Productivity: In Search of the Holy Grail – Firm-Level Empirical Evidence from EU Countries. *OECD Economics Department Working Papers*, 1533. <https://doi.org/10.1787/5080f4b6-en>
- Goldfarb A. & Tucker C. (2019). Digital Economics. *Journal of Economic Literature*, 1(57), 3–43. <https://doi.org/10.1257/jel.20171452>
- Mazhara G. (2026). Methodology for Studying Interrelations between Economic Development Strategising and Behavioural Decision Models. *Development Management*, 2(25), 74–81. <https://doi.org/10.63341/devt/2.2026.74>
- Mazhara G. & Melnychuk V. (2024). Artificial Intelligence Management in Industry 4.0 – Challenge or Opportunity. *Intelligent Systems in Production Engineering and Maintenance III*. Lecture Notes in Mechanical Engineering (p. 578–588). Cham: Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-44282-7_44
- OECD (2026). *OECD Services Trade Restrictiveness Index 2026: Policy Trends*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/db87d74e-en>
- Rouzet D. & Spinelli F. (2016). Services Trade Restrictiveness, Mark-Ups and Competition. *OECD Trade Policy Papers*, 194. <https://doi.org/10.1787/5jln7d1m3931-en>
- Shevchuk O., Mazhara G. & Semenchuk N. (2022). The Impact of Transaction Costs on Management Decisions (on the Example of Ukrainian Companies). *Baltic Journal of Economic Studies*, 4(8), 165–175. <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-4-165-175>
- UNCITRAL. (2021). *UNCITRAL Legislative Guide on Insolvency Law for Micro- and Small Enterprises*. New York: United Nations. <https://uncitral.un.org/en/ilmse>
- World Bank Group. (2021). *Principles for Effective Insolvency and Creditor/Debtor Regimes*. Washington, DC: World Bank. <https://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/the-world-bank-principles-for-effective-insolvency-and-creditor-rights>
- Zakon Ukrainy № 3985-IX. (2024, September 19). Pro vnesennia zmin do Kodeksu Ukrainy z protsedur bankructstva ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo implementatsii Dyrektyvy Yevropeiskoho parlamentu ta Rady Yevropeiskoho Soiuzu 2019/1023 ta zaprovadzhennia protsedur preventyvnoi restrukturyzatsii [On amendments to the Bankruptcy Procedures Code of Ukraine and certain other legislative acts of Ukraine regarding the implementation of Directive (EU) 2019/1023 of the European Parliament and of the Council and the introduction of preventive restructuring procedures]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/3985-20#Text>
- zakon.rada.gov.ua (2018, October 18). Kodeks Ukrainy z protsedur bankructstva [Bankruptcy Procedures Code of Ukraine]. <https://zakon.rada.gov.ua/go/2597-19#Text>

Дослідження виконано в межах науково-дослідної роботи «Концептуальні засади розвитку законодавства України, що регулює економічні відносини, у контексті адаптації до права ЄС». Зовнішнього фінансування дослідження не отримувало.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів.

Під час підготовки роботи автор використав ChatGPT (OpenAI) для мовно-стилістичного редагування та технічного впорядкування бібліографії. Автор перевіряв і відредагував отримані матеріали та несе повну відповідальність за зміст публікації.

Стаття надійшла до редакції / Received: 11.07.2026

Статтю прийнято до публікації / Accepted: 25.07.2026

Оприлюднено / Published: 18.08.2026